

TBR 2012/144

Tuchtrecht Architecten

Prof. mr. C.A. Adriaansens¹

1. Inleiding

Graag voldoe ik aan het verzoek van de redactie om enige aandacht te besteden aan het tuchtrecht voor architecten.

Met behulp van het Instituut voor Bouwrecht, de secretaris van het College van Toezicht van de Bond van Nederlandse Architecten (BNA) en het bureau van de BNA zelf kreeg ik de beschikking over alle uitspraken die er de afgelopen jaren gedaan zijn door genoemd College en - in hoger beroep - door de zogenoemde Raad van Beroep.²

Ik rubriceerde en bestudeerde deze, waarbij ik me heb beperkt tot de uitspraken van na het jaar 2006, het jaar waarin de laatste belangrijke wijziging van de zogenoemde Gedragsregels plaatsvond. Dat is geen luiheid mijnerzijds - althans niet alleen. Maar met de laatste wijziging is, ook al veranderde er inhoudelijk niet veel, de nummering van de artikelen gewijzigd en dat zou in het navolgende tot verwarring kunnen leiden. Bovendien dunkt mij een periode van 5 jaren voldoende om een beeld te krijgen van deze tuchtrechtspraak.

Men realiseer zich dat de tuchtrechtspraak van de BNA een beperkt bereik heeft: men kan alleen klagen bij het College van Toezicht (en bij de Raad van Beroep, in eventueel hoger beroep) tegen een architect die lid is van de BNA. De klacht dient gebaseerd te zijn op de zogenoemde Gedragsregels die op 1 juli 1998 in werking zijn getreden en in 2006 hun huidige tekst hebben gekregen.

Tot de invoering van de Wet op de Architectentitel was er een Architectenregister, bijgehouden door de BNA, waarin ook niet-leden van de BNA zich konden laten inschrijven, mits ze aan zekere opleidings- en/of ervaringseisen voldeden. Bijgevolg was het bereik van de Gedragsregels en de daaraan voorafgaande Erecode destijds aanzienlijk groter. Van de andere kant: als men nu een architect wil hebben (of wil zijn) die onderhevig is aan tuchtrechtelijk toezicht, dan ligt het voor de hand om met een BNA-architect in zee te gaan. Maar het blijft een verarming!

2. Vormgeving

Het tuchtrecht voor BNA-architecten vindt zijn grondslag in de statuten van deze vereniging (art. 37) en in het Reglement op het College van Toezicht en de Raad van Beroep, alsmede het Procesreglement College van Toezicht en de Raad van Beroep. Inhoudelijk vormen de Gedragsregels de basis voor het architectentuchtrecht, zoals deze in 1998 nader zijn vastgesteld en nadien gewijzigd - staatstelijk, als al opgemerkt, in 2006. Het College - en in hoger beroep - de Raad van Beroep kunnen uiteenlopende maatregelen opleggen, variërend van een waarschuwing, een berisping, bekendmaking van de uitspraak, kostenveroordeling, een (gemaximeerde) boete en, in de heel zware gevallen, het voorstel aan het BNA-bestuur tot ontzetting van een architect of een architectenbureau uit het lidmaatschap van de BNA.

De Gedragsregels kennen een hoofdregel die in feite niets meer en minder zegt dan dat een architect zich goed moet gedragen jegens zijn opdrachtgever, jegens zijn collega's en jegens de maatschappij in het algemeen. Deze hoofdregel (art. 1) vindt uitwerking in een regel 'Algemeen' (art. 2) een regel 'Samenleving en omgeving' (art. 3), een regel 'Opdrachtgever' (art. 4) en een regel 'Collega's' (art. 5). Al deze regels zijn te zien als uitwerking van de Hoofdregel. In de praktijk wordt vaak een beroep gedaan op de Hoofdregel alleen, of op de Hoofdregel in combinatie met een van de andere regels.

Alle hier genoemde reglementen en bepalingen zijn van Internet te downloaden - hetzij via Google - of een andere zoekmachine - hetzij op de site van de BNA (www.bna.nl).

3. Cijfers

Over de periode 2007 tot 2012 zijn er door het College van Toezicht - voorzover mij is kunnen blijken - 18 uitspraken gedaan, waarvan de bulk (11) in 2008/2009. 14 daarvan zijn gegrond verklaard (1 zonder maatregel, de andere met maatregel); 4 ongegrond. Het overgrote deel van de door het College opgelegde maatregelen betrof een 'waarschu-

¹ Carel Adriaansens is directeur van Hortensia Legal B.V. en bijzonder hoogleraar Vastgoedrecht aan Maastricht University.

² De volledige naam is: Raad van Beroep van de Koninklijke Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst Bond van Nederlandse Architecten BNA.

wing'. In één geval was sprake van een 'berisping' - en dat is wat zwaarder. Geen enkele maal werd een architect getroffen door een van de zwaardere maatregelen die het College, getuige haar Huishoudelijk reglement, kan opleggen, zoals publicatie van de uitspraak, een kostenveroordeling, een boete die kan oplopen tot E 50.000,- of een voordracht aan het BNA-bestuur tot ontzetting van de betrokken architect (c.q. architectenbureau) uit het lidmaatschap van de BNA.

Het aantal zaken waarin de ene architect de andere aanspreekt op basis van (vermeende) schending van de Gedragsregels bleef beperkt tot 3; alle overige zaken betroffen klagende opdrachtgevers.

Een viertal zaken kende alleen de Hoofddregel als basis voor de klacht. In de hier bestudeerde periode waren geen klachten gebaseerd op artikel 2 (Algemeen), zodat ik dit artikel in het navolgende buiten beschouwing laat.³ Eén klacht vond zijn grondslag in artikel 3 (Samenleving en omgeving) en drie in artikel 5 (Collega's). Het overgrote deel van de klachten was gebaseerd op artikel 4 (Opdrachtgever).

In vijf gevallen werd in deze periode beroep aangekondigd bij de Raad van Beroep. Het ging daarbij steeds om geschillen tussen een BNA-architect en een opdrachtgever. Drie maal appelleerde de opdrachtgever, twee maal de architect. In vier gevallen werd de uitspraak van het College van Toezicht bekrachtigd, in één geval werd een uitspraak van het College (gedeeltelijk) vernietigd.

4. Inhoudelijk

De Hoofddregel (art. 1) luidt als volgt:

De architect is gehouden de opdrachtgever onafhankelijk en deskundig in een vertrouwenspositie als adviseur terzijde te staan.

De architect behartigt de belangen van de opdrachtgever naar beste weten en kunnen, in het besef niet alleen verantwoordelijk te zijn jegens de opdrachtgever, maar ook tegenover de samenleving, de omgeving en de collega's.

Een aantal malen heeft het College van Geschillen een architect op basis van deze hoofddregel bestraft met een maatregel, een aantal malen wegens verregaande arrogantie. Het bontst maakte het de architect (uitspraak 24 januari 2007, D06.004S) die het beneden zijn waardigheid vond zich te verweren en het College verzocht om de klacht maar

gegrond te verklaren, zodat hij door kon gaan met zijn werk. Daarbij vergat hij dat 'noblesse oblige': als je tot een beroepsvereniging behoort betekent dat niet - anders dan de architect klaarblijkelijk dacht - dat de BNA de klachten tegen je afwimpelt. Het betekent dat je fatsoenlijk met je klanten moet omgaan en niet - zoals i.c. - moet dreigen de welstandsgoedkeuring ongedaan te laten maken als niet onmiddellijk de openstaande, maar betwiste rekening van E 900,- werd voldaan. De architect ontving een *waarschuwing*. Ook in 2008 (uitspraak 17 juni 2008, D08.001) weigerde een architect zich te verdedigen. Deze architect had voor het maken van wat schetsjes een waarborgsom gevraagd (dat is m.i. al over de rand van de Hoofddregel) en deze niet terugbetaald. *Door...niet te reageren op aanhoudende verzoeken om contact respectievelijk terugbetaling door X en bovendien geen verweer te voeren tegen de klacht en niet op de zitting te verschijnen, heeft Y een loopje genomen met zijn (potentiele) opdrachtgever*. Er volgt (bijna) een berisping, doch wegens de geringe hoogte van het bedrag in kwestie blijft het bij een *waarschuwing*. Wat mij betreft zou de hoogte van het bedrag in kwestie geen rol mogen spelen bij de keuze van de zwaarte van de maatregel; de zwaarte van de arrogantie dunkt mij doorslaggevend.

Een laatste arrogantie-kwestie behandelde het College in 2011 (uitspraak 2 september 2011, D 11.003). Bij een opdracht tot verbouwing van een recreatiebungalow had de architect nagelaten het perceel op te (laten) meten. Hij had klakkeloos een eerder verbouwingsontwerp in hetzelfde recreatiepark gebruikt, maar dat paste niet. Daardoor kon een voor de opdrachtgever belangrijk terras niet gerealiseerd worden. De architect vond dat niet belangrijk; de opdrachtgever wel; die zag van de verbouwing af. De architect meende naar beste weten en kunnen te hebben gehandeld. En juist die houding, gevoegd bij het feit dat ten processe bleek dat de architect het de opdrachtgever kwalijk nam niet met de aangedragen alternatieve oplossing mee te zijn gegaan, deed het College besluiten de klacht gegrond te verklaren en de architect de maatregel van *berisping* op te leggen.

Een laatste vermeldenswaardige zaak betreft een geval waarin een architect in de sandwich kwam tussen een vereniging die 40 bouwkavels te verdeelen had en een tweetal particuliere opdrachtgevers die twee van die kavels wilden bebouwen. De zaak is te specifiek om uitvoerig bij stil te staan, maar

3 Voor de volledigheid geeft ik hier de tekst van het artikel:

1. De architect als onafhankelijk beroepsbeoefenaar houdt de eigen deskundigheid en vakbekwaamheid op peil.
2. De architect heeft de vrijheid om in algemene zin bekendheid aan het bureau te geven en aan de deskundigheid, ervaring en capaciteit waarover hij beschikt.
3. De architect als werkgever informeert de medewerkers omtrent deze gedragsregels en ziet erop toe dat zij zich hieraan houden.
4. De architect bedingt of aanvaardt geen geldelijk belang of enig ander voordeel van derden, noch kent deze toe aan derden bij het verkrijgen, verlenen, aanvaarden of uitvoeren van een opdracht.

ik volsta met de opmerking dat een architect in een constellatie als deze zeer nauwgezet te werk moet gaan en heldere afspraken moet maken met zijn beide 'meesters'. Hij mag zich in elk geval niet achter een meester - i.c. de Vereniging - verschuilen.

Als gezegd zijn in de hier bestudeerde periode geen uitspraken gedaan op grond van Gedragsregel 2. Op Gedragsregel 3⁴ trof ik slechts één uitspraak aan (11 december 2007, D07.004), en daaruit is natuurlijk moeilijk een trend te destilleren. Het was een 'gevalletje broodnijd' tussen twee BNA-leden, rond Haagse dakopbouwen, waarbij de ene architect de andere (onder meer) verweet dat zijn dakopbouw niet aan het Bouwbesluit voldeed. Maar daar gaat het College natuurlijk niet over, ook niet op voet van Gedragsregel 3.1. De klacht werd afgewezen.

Gedragsregel 4. (Oprachtgever) luidt:

1. De architect zorgt ervoor te beschikken over voldoende deskundigheid, vakbekwaamheid en capaciteit van het bureau, dan wel deze van buitenaf in te schakelen, om de opdracht uit te voeren.
2. De architect aanvaardt opdrachten op basis van een overeenkomst waarin de wederzijdse rechten en plichten van opdrachtgever en architect deugdelijk zijn vastgelegd.
3. De architect neemt deel aan ontwerpwedstrijden op basis van voorwaarden waarin de wederzijdse rechten en plichten van uitschrijver en architect deugdelijk zijn vastgelegd.
4. De architect behandelt de door de opdrachtgever als vertrouwelijk verstrekte gegevens als zodanig.

De rechtspraak van het College van Geschillen beperkt zich in de hier bestudeerde periode tot de eerste twee leden van dit artikel. Een drietal uitspraken heeft betrekking op het eerste lid.

In een uitspraak van 20 oktober 2009 (D09.001) legt het College als maatregel een waarschuwing op aan een architect die op verzoek van opdrachtgever enthousiast was begonnen aan een voorstudie voor de onderkeldering van een theekoepel zonder eerst te bekijken of dat volgens het vigerende bestemmingsplan wel kón. *De architect dient zijn opdrachtgever zowel op reële en heldere wijze te informeren over de haalbaarheid van de plannen, als deze te waarschuwen tegen overspannen verwachtingen. Hij dient met andere woorden de mate van onzekerheid zo te verwoorden, dat de opdrachtgever op basis daarvan kan beoordelen of en in hoeverre zijn investeringen in tijd en geld gedurende het vooronderzoek verantwoord zijn.*

4 De tekst van dit artikel luidt:

1. De architect houdt rekening met de gevolgen van de beroepsuitoefening voor de samenleving en de omgeving. De architect die een opdracht daarmee in strijd acht, vestigt de aandacht van de opdrachtgever hierop en zet zich in om de strijdigheid op te heffen.

5 Al in 1995 werd door het Instituut voor Bouwrecht een studiedag Directievoering georganiseerd (naar aanleiding van de oratie van prof. mr. M.A.M.C. van den Berg, waar deze problematiek ter sprake kwam; zie BR 1995, p. 177 - 213.

De architect was het met deze uitspraak niet eens en ging in beroep bij de Raad van Beroep. Die stelde de architect opnieuw in het ongelijk en bekrachtigde de opgelegde maatregel: *waarschuwing*.

Ook een *waarschuwing* werd de architect opgelegd (uitspraak 28 januari 2011, D 10.004) die had nagelaten een boetebeding in het contract tussen zijn principaal en de aannemer op te nemen. Volgens het College behoort het hanteren van een boetebeding bij de deskundigheid en vakbekwaamheid die redelijkerwijs van een architect mag worden verwacht. Een klacht van een opdrachtgever tegen een architect van een gezondheidscentrum werd ongegrond verklaard (uitspraak 27 juni 2011, D10.006), voorzover zij gebaseerd was op de veronderstelling dat Directievoering intensief dagelijks toezicht impliceert. Een veel voorkomend misverstand.⁵

De bulk van de uitspraken op dit artikel hebben betrekking op het tweede lid, het deugdelijk vastleggen van de wederzijdse rechten en verplichtingen. In zes van deze zeven uitspraken - het gaat steeds om klachten van een opdrachtgever tegen diens BNA-architect - kreeg de opdrachtgever in zoverre gelijk dat de architect klachtwaardig gehandeld had in de zin van artikel 4.2.. In één geval wees het College de klacht af (uitspraak 1 april 2008, D07.006), doch werd de klacht in beroep door de Raad van Beroep alsnog gegrond verklaard en kreeg de architect een *waarschuwing*.

Het College heeft duidelijk gemaakt (uitspraak 9 december 2008, D08.005) dat het haar vaste rechtspraak is dat de architect op grond van Gedragsregel 4.2. gehouden is om een aan hem verstrekte opdracht deugdelijk schriftelijk vast te leggen. *Naar het oordeel van het College is de architect daarbij gehouden om zijn opdrachtgever daarbij te informeren over de inhoud en strekking van de door de architect te hanteren algemene voorwaarden, zoals de SR 1997, en de opdrachtgever daarvan bij het sluiten van de overeenkomst een exemplaar ter hand te stellen.*

Ook voor werk voorafgaande aan de daadwerkelijke architectenopdracht geldt dat duidelijk afspraken op schrift moeten worden gesteld (uitspraak 5 februari 2008, D07.003b). En ook als het gaat om een kleine opdracht is schriftelijke vastlegging vereist (uitspraak 31 maart 2009, D08.008, bekrachtigd door de Raad bij uitspraak van 28 oktober 2008, Nr. 08.2). In de zaak van 5 februari 2008 (D07.003b) leidde de gegrondheid van de klacht merkwaardig genoeg niet tot een maatregel, omdat de opdrachtgever van het klachtwaardig handelen geen nadeel had ondervonden. Mij dunkt dat een

dergelijke overweging buiten het beoordelingskader van klachtwaardig gedrag valt. Opmerkelijk, in diezelfde uitspraak, is nog dat door beide partijen veroordeling van de andere partij in de kosten van de procedure was gevorderd, met een beroep op artikel 7 sub 2 d van het Reglement op het College van Toezicht en de Raad van Beroep.⁶ Het College wees die vorderingen - terecht - af: het betreffende artikel ziet op de kosten die door de BNA in het kader van de procedure zijn gemaakt, niet op de kosten die door partijen zijn gemaakt. Het doel van de klachtprocedure is het scheppen van een eenvoudige mogelijkheid om handelen of nalaten van architecten die lid zijn van de BNA te toetsen aan de Gedragsregels. *Het opwerpen van een extra drempel in de vorm van een mogelijke kostenveroordeling is hiermee in strijd.*, aldus het College. De uitspraken van 17 juni 2008 (D08.002), 31 maart 2009 (D08.009), 16 november 2010 (D10.003), leidden tot een beroep bij de Raad. In al deze gevallen werd het beroep afgewezen en hield de maatregel *waarschuwing* stand. Een foute uitspraak als die van 17 januari 2006 (D06.002Ra) waarbij de klacht gegrond werd verklaard, maar de architect een maatregel ontliep omdat hij inmiddels geen BNA-lid meer was is in de hier bestudeerde periode gelukkig niet meer aan de orde geweest.⁷

Artikel 5 van de Gedragsregels (Collega's), ten slotte, luidt:

1. De architect respecteert en erkent de rechten en plichten van en tussen de collega's, die voortvloeien uit wetgeving, de statuten van de BNA en deze gedragsregels.
2. De architect gaat na, alvorens de opdracht te aanvaarden, of deze dezelfde is als de opdracht die eerder aan een collega is verstrekt. Indien dit het geval is, treedt de opvolgende architect in overleg met de collega teneinde vast te stellen of de opdracht rechtsgeldig is beëindigd. De opvolgende architect is vrij in het nemen van de beslissing van de aanvaarding van de opdracht.
3. De architect die een opdracht verkrijgt tot het wijzigen van een gebouw, geeft, alvorens met de werkzaamheden aan te vangen, de oorspronkelijk architect de gelegenheid tot overleg over deze wijzigingen. De oorspronkelijk architect zal zich niet tegen de opdracht verzetten, onverlet al zijn rechten.
4. De architect geeft erkenning aan het aandeel dat de collega('s) en de medewerker(s) in het ontwerp hebben gehad.

⁶ Het artikellid luidt: d veroordeling van hetzij klager hetzij beklagde in de kosten van de behandeling (anders dan administratiekosten als bedoeld in artikel 6);

⁷ Een dergelijke uitspraak staat op gespannen voet met artikel 16 van de Statuten van de BNA, waarvan de tekst luidt: Wordt een lid na het beëindigen van het lidmaatschap betrokken bij een klacht of geschil terzake van een tijdens zijn lidmaatschap geschied feit, dan blijven de rechten en plichten van het vroegere lid ten aanzien van deze klacht of dit geschil en ten aanzien van de daarop volgende uitspraak gehandhaafd, als ware hij nog lid.

Op dit artikel zijn in de hier bestudeerde periode slechts drie uitspraken gedaan, telkens - uiteraard - in procedures tussen architecten onderling, waarbij overigens alleen de beklagde een BNA-architect moet zijn.

In het eerste geval (uitspraak 9 december 2008, D08.006) beriep de oorspronkelijk architect zich op dit artikel tegen de architect (beklaagde) die op verzoek van de eigenaar de borstwering van zijn balkon had verlaagd, zodat die beter uitzicht had op het Roerdal. Verweerder klaagt tegen klager dat diens starre houding strijd oplevert met artikel 5 lid 3 van de Gedragsregels. Beide klachten werden afgewezen.

Op grond van artikel 5.3. leidde een klacht wel tot een waarschuwing in een geval (uitspraak 20 januari 2012, D11.005) waarin de nieuwe architect aan wie de opdracht tot verbouwing van een bankgebouw te Tilburg was gegund geen overleg had gevoerd met de oorspronkelijk architect, omdat hij bang was voor vertraging. Het College overwoog dat vastgehouden moet worden aan haar staande jurisprudentie (en die van de Raad van Beroep) dat de oorspronkelijke architect de gelegenheid moet worden geboden voor zijn belangen op te komen. Het is aan de nieuwe architect een en ander tegenover de opdrachtgever onder woorden te brengen en mogelijke dilemma's te bespreken. *Door al bij voorbaat uit te gaan van vertraging, heeft B zijn verantwoordelijkheid in dit opzicht niet genomen*, aldus het College.

Een waarschuwing, ten slotte, kreeg de architect die in strijd met artikel 5 lid 2 voor het aanvaarden van een opdracht niet in overleg was getreden met zijn voorganger. Ook al had hij daar zijn excuses voor aangeboden, was deze maatregel op zijn plaats, aldus het College, omdat de voorgaande architect beter in de onderhandeling met diens oude opdrachtgever had gezeten als het vereiste overleg wel had plaatsgevonden.

5. Consequenties voor de architect

Anders dan onder het tuchtrecht van andere vrije beroepen (advocaten, accountants, notarissen, medici) wordt de overgrote meerderheid van de klachten tegen de BNA-architecten gegrond verklaard. Maar ook anders dan (veelal) bij die andere vrije beroepen zijn de consequenties voor de desbetreffende architect minimaal. Soms leidt een gegronde

klacht tot geen enkele maatregel, in enkele gevallen tot een berisping en meestal tot niet meer dan een waarschuwing. De andere - zwaardere - maatregelen zijn, in elk geval in de hier bestudeerde periode niet opgelegd. Het zou ook niet tot veel leiden als een architect uit de BNA wordt gezet: hij kan zijn werk als architect gewoon voortzetten, zij het dan zonder 'BNA-keurmerk'. Wat dat betreft is het jammer dat de wetgever heeft nagelaten de Wet op de architectentitel wat meer *body* te geven, o.a. door te voorzien in een tuchtrecht dat gekoppeld is aan de beroepsuitoefening van architect. Dat neemt niet weg dat een aantal van de hier besproken uitspraken wat mij betreft wel wat strenger hadden gemogen. Arrogante architecten die het beneden hun waardigheid vinden om op een klacht te reageren mogen van mij best een berisping ontvangen. En soms lijkt ook publicatie van de uitspraak, alsmede een boete op zijn plaats.

6. Consequenties voor de opdrachtgever

Voorzover de uitspraken die mij werden voorgelegd niet geanonimiseerd waren, ben ik erin geslaagd een vijftal opdrachtgevers te traceren. In een kort telefoongesprek dat ik met hen mocht hebben bleek dat ze tevreden waren over de gang van zaken bij het College en de Raad, maar dat ze de opgelegde maatregel (waarschuwing in al deze gevallen) te zacht vonden. Wat ook een rol kan spelen bij de teleurstelling is het gegeven dat het College zich

(terecht) strikt beperkt tot de vraag of een van de gedragsregels is geschonden, en dus geen uitspraak doet over de vraag of een nota te hoog is, of auteursrecht geschonden, of bouwvoorschriften met voeten getreden.

In een tweetal van deze gevallen is de uitspraak gebruikt om tegen de architect te procederen, eenmaal bij de Raad van Arbitrage voor de Bouw, zonder succes. Wat de betrokken opdrachtgever van deze Raad vond gaat gelukkig het kader van dit onderzoekje te buiten. In een andere zaak werd de waarschuwing die de architect gekregen had met succes als ondertseunend argument gebruikt in een procedure bij de gewone rechter tot schadevergoeding. Het betrof een aanzienlijk te hoge declaratie. De opdrachtgever werd, naar eigen zeggen, mede op basis van de uitspraken van het College en de Raad, volledig in het gelijk gesteld.

7. Eindoordeel

De uitspraken van het College en de Raad vertonen een consequente en heldere lijn, ze zijn goed leesbaar, en afgezien van een enkele kanttekening als hiervoor gemaakt, is er goed mee te leven. Belangrijk is dat het College en de Raad laagdrempelig zijn en met name de opdrachtgever het gevoel geven dat er serieus naar hen geluisterd wordt. De opgelegde maatregelen zijn, nogmaals, wat flets.

En het blijft natuurlijk jammer dat dit tuchtrecht niet voor alle architecten geldt!